

Speech ter gelegenheid van de aanbidding van het boek 'Boven de partijen' van Gerry van der List op 6 juni 2018.

Geachte aanwezigen, onder wie enkelen van mijn illustere ambtsvoorgangers! Fijn dat wij hier met elkaar het moment kunnen delen waarop er een boek verschijnt dat helemaal gewijd is aan de voorzitters van de Tweede Kamer.

Met veel plezier heb ik net het boek 'Boven de partijen' van Gerry van der List gelezen. Het is een boek waarin veel wetenswaardigheden over het ambt van Voorzitter van de Tweede Kamer staan opgetekend.

Het boek van Gerry van der List heeft een meeslepende stijl, en staat bol van anekdotes en bijzondere citaten.

Het is ook een boek vol markante feitjes uit het leven van Kamervoorzitters, niet samen te vatten eigenlijk. Een betrekkelijk willekeurige bloemlezing:

- Rad Kortenhorst die het prachtig vond om zijn komst door een Kamerbode te laten aankondigen waarna iedereen ging staan; maar hĳzelf was het die vervolgens een minzame buiging maakte voor de aanwezige Kamerleden;

- Frans-Joseph Van Thiel die het wel toestond dat Kamerleden hun jasjes uitdeden op warme dagen (let wel: airco was er nog niet) maar beleefd vroeg 'de rest zoveel mogelijk aan te laten' ;

- Anne Vondeling die zó gepassioneerd was over het Kamergebouw als een 'open huis' dat hij architecten die gevraagd waren er over na te denken, meegaf dat het zó open moest zijn dat 'de burger al binnen was voordat hij dat zélf in de gaten had';
- Dick Dolman die op de vraag waarom hij een interview had gegeven aan het beruchte of beroemde blad Playboy simpel antwoordde dat de Amerikaanse president Jimmy Carter dat ook gedaan had, dus waarom hij niet;
- Wim Deetman die nooit geheime stukken las zodat hij nooit in de discussie kon worden betrokken of de Kamer die wel moest krijgen;
- Piet Bukman die zeer humorvol opmerkt : 'échte hoogtepunten hebben zich niet evident aan mij voorgedaan';
- Jeltje van Nieuwenhoven, de eerste vrouwelijke Kamervoorzitter, die alle in de gang bij de Voorzitterskamer in pentekeningen gevatte voorgangers collectief heeft toegesproken met twee woorden: "lekker puh"!;
- Frans Weisglas die een hele dag zitten fysiek zo zwaar vond dat hij van zijn zetel een soort roeiboot had gemaakt zodat hij tóch kon bewegen,
- Gerdi Verbeet die geen enkele last had van een partijleider omdat die toch wel begreep dat het geen enkele zin had om te proberen haar naar zijn hand te zetten;
- Anouschka van Miltenburg die, heel aangrijpend en daarmee deze bloemlezing weer serieus eindigend, aangeeft dat zij een

toespraak die ze hield voor een overlevende van de Holocaust als een hoogtepunt heeft ervaren.

Het is een grappige vondst van Gerry om elke Kamervoorzitter, voor zover mogelijk natuurlijk, de titel van het hoofdstukje dat aan hem of haar gewijd is zelf te laten bedenken. Zo zijn die titels, achter elkaar gezet in de inhoudsopgave, meteen een prachtige samenvatting van wat de functie van Kamervoorzitter kenmerkt. En van wat die functie van een mens vraagt.

De meest eerlijke ontboezeming lijkt me die van Dick Dolman, die onomwonden zegt hij het niet écht heel belangrijk werk vond. Wat meteen duidelijk maakt dat er sindsdien echt veel veranderd is! De meest wijze ontboezeming komt ongetwijfeld van Frans Weisglas, namelijk dat je als Kamervoorzitter zo onzichtbaar mogelijk moet zijn. Alleen had ik juist déze ontboezeming van hem niet verwacht!

Ik ga ze niet allemaal nalopen, dat begrijpt u.

Maar vandaag is een bijzondere dag waar bijzondere Kamervoorzitters aanwezig zijn die allemaal geschiedenis hebben geschreven. Jeltje als eerste vrouwelijke Voorzitter; Frans Weisglas als eerste gekozen Voorzitter, tegen de stroom van de fractie in. Gerdi Verbeet, vanzelf...

Een belangrijk thema rond de figuur van de Kamervoorzitter, en dat blijkt ook weer uit de titel die dit boek heeft gekregen, is

die van zijn of haar neutraliteit, het boven de partijen staan. In de meest extreme doorvoering daarvan wordt het Kamerlid die de uitverkorene is, ook niet meer beschouwd als één van de leden van de Kamer, maar wordt hij of zij letterlijk de boventallige, en wordt de vrijgekomen zetel door een partijgenoot ingenomen. Zover is het in Nederland nooit doorgevoerd, maar er zijn wel eens discussies over gevoerd.

Het feit dat de Kamervoorzitter ook gewoon Kamerlid en dus politicus blijft, gaf bijvoorbeeld mijn voorgangers Kortenhorst, Van Thiel, Vondeling en Dolman, die er alle vier zelfs bekend om stonden, de ruimte om zo nu en dan ook naar buiten te treden met eigen opvattingen, die dan ook meteen de aandacht trokken. Sommigen hadden zelfs een column in een krant. Meestal betrof het opvattingen over het functioneren van de parlementaire democratie. Met het boek "Lam of leeuw" van Anne Vondeling ontstond zelfs een gevleugelde uitdrukking, ook buiten het domein van de politiek.

Het is niet zo moeilijk om de rode draden te ontwaren in al onze persoonlijke verhalen en ontboezemingen.

Zo hebben we het bijvoorbeeld allemaal op ons genomen om wat te doen aan de werkwijze en verschijnselen in de Kamer waar brede onvrede over bestond en bestaat, zoals aan het ongebreideld interrumperen, met hele betogen in plaats van met spitse vragen; aan het mondelinge vragenuur dat maar

niet spannend wil worden; aan het taalgebruik. Drie willekeurige voorbeelden.

Tot mijn opluchting heb ik ook gemerkt dat de verhouding met de Eerste Kamer een eeuwige bron van ergernis is!

Ik vermoed dat alle Kamervoorzitters ook een ervaring delen als het gaat om de resultaten van al die goede bedoelde inspanningen.

Hoe dan ook, het mag zeker als een kerncompetentie van een Kamervoorzitter worden aangemerkt dat hij of zij de representatieve verplichtingen met verve vervult, ook al vergen ze veel tijd en hebben ze soms alleen een symbolische betekenis. Zoals meer dan één oud-Voorzitter in het boekje opmerkt: je dineert met bepaalde hoogwaardigheidsbekleders vaker dan met je eigen familie. Tegenwoordig zijn ontbijtbijeenkomsten trouwens ook populair aan het worden. Er wordt je als Kamervoorzitter weinig rust meer gegund.

Waaruit blijkt dat het voorzitten van de Kamer inderdaad topsport is, zoals Gerdi Verbeet zegt. Meer nog dan vroeger, en toen al zijn er oud-premiers Kamervoorzitter geworden die er aanmerkelijk meer moeite mee hadden om de Kamer in het gareel te houden dan om het land te besturen!

Zoals Gerry van der List zelf aan het eind van zijn boek opmerkt staat voor alle ervaringsdeskundigen vast dat een andere kerncompetentie voor Kamervoorzitters ongetwijfeld is:

gevoel voor humor. Zonder dat gevoel hou je het gewoon niet vol. Humor verlevendigt, is een welkome onderbreking van saaiheid, en zorgt dat de boog even niet strak gespannen staat. Ik durf te zeggen dat de Kamervoorzitters die ik ken er ruim mee begiftigd waren. Dat blijkt ook wel uit hun bijdragen aan dit boek. Dank aan Gerry en aan Elsevier voor de verzameling en bewerking van al de bijdragen en al de informatie er omheen. Ik heb het, nogmaals, met veel plezier gelezen.